

Quisling - en idealistisk taper

«Jeg er uskyldig». Med Vidkun Quislings siste ord begynner Hans Fredrik Dahl sin store biografi «En fører blir til», om mannen som for alltid og for alvor trådte inn på historiens arena 9. april 1940. — Dette er en bok om norsk politikk

store taper, om navnet som ble et tidløst begrep om den som faller sitt land i ryggen og taper på det, sa Dahl da Aschehoug mandag presenterte biografien.

Boken omhandler Quislings liv frem til 1939. Fortsettelse følger neste år, og de kanskje mest interessante spørsmålene rundt Quisling blir først behandlet der. Dahls fremstilling er den første samlede biografi som er skrevet om Quisling. Han har hatt mange nye kilder å ose av, blant annet ekteparet Quislings private dokumentsamling.

Ikke ond

— Vi må legge bort bildet av den onde mennesket. Quisling utførte det han så som sin nødvendige oppgave 9. april. Han var i sine ideers vold, og så seg selv som et menneske som realiserte bestemte mål. Han var overbevist om at Hitler ville vinne krigen, og at opprettelsen av det storgermanske riket ville fri menneskeheten fra liberalisme og kommunisme. Når ikke nordmenn ville forstå dette godvillig, var det nødvendig å bruke hardere metoder for å få dette til, sier Dahl.

Han mener å kunne påvise at det var Quislings besøk i Berlin 1939 som ga Hitler ideen til okkupasjonen av Danmark og Norge.

Mislykket

Hans Fredrik Dahl mener det kan diskuteres hvor mislykket Quisling var som politiker. Frem til 1939 ble han nasjonalt karakterisert som en politisk taper, men samtidig ble han ifølge Dahl drevet frem av «et indre lys» der overordnede ideer og prinsipper var viktigere enn personlige gevinster. Han unngikk splittelse i Nasjonal Samling selv om fratallet var stort under krigen, samtidig som mange originaler og folk med pragmatiske motiver og delvis også ønske om makt, sluttet seg til partiet.

Dahl mener å kunne korrigere den etablerte historie-oppfatningen på flere punkter. Quisling var ingen valutavindler under oppholdet i Russland. Han var aldri i nærheten av kunsttyverier. Han sendte aldri soldater mot arbeiderne ved Menstad og det påståtte pepper-overfallet i Forsvarsdepartementet fant faktisk

sted, utført av finske spioner som lyktes i å få med seg viktige dokumenter.

— Det er ikke mulig å helgenforklare Quisling. Han hadde en påfallende selvovurdering samtidig som mange i utlandet oppfattet ham som tung, taus og innesluttet, sier Dahl.

Nansen-støtte?

Dahl beskriver i boken Quislings forhold til Fridtjov Nansen, og Nansens utelukkende positive omtale av Quisling. Dahl påpeker at Nansen døde våren 1930, før Quisling var gått i gang med sitt politiske virke, utover skrivebords-arbeide.

— Nansen satte Quisling høyt som medarbeider på øvre mellomnivå, men Nansen hadde aldri tenkt seg muligheten av at byråkraten og den fødeorganisator skulle fungere som politiker.

Ingen rehabilitering

Historikeren Thomas A. Wyller er en av de få som hadde lest boken før den ble presentert mandag. Han mener «En fører blir til» ikke inneholder sensasjonelle nye opplysninger selv om han ser det som et viktig historisk verk.

— Dette er ingen rehabilitering av Quisling, slår Wyller fast.

Han advarer mot å diskutere Quislings oppførsel under krigen på bakgrunn av denne boken, det kan først skje når neste bind foreligger.

*EN IDEALIST?
Vidkun Quisling
blir i en ny biografi
fremstilt som om
han var i sine ideers
vold, og så seg
selv som et menneske
som realiserte
bestemte
mål.*

Quislings vei mot forræderiet

Første bind av Hans Fr. Dahls store biografi av Vidkun Quisling foreligger nå i bokhandlene. Den omfatter Quislings liv og virksomhet frem til sommeren før utbruddet av den annen verdenskrig, og avsluttes med hans besøk i Berlin i juni 1939 da han for alvor knyttet kontakt med det tyske nasjonalsosialistiske parti, blant annet med den nazistiske sjefsideologen Alfred Rosenberg.

AV IVAR JOHANSEN/NTB

Boken bygger på et omfattende kildemateriale med tidlige ukjent stoff, som ligger til grunn for en ny og mer nøktern og kanskje også retferdig vurdering av Quislings rolle som politiker. Men noen oppsiktsvekkende nye ting til forståelse av den skjebnsvangre rolle Quisling kom til å spille i norsk histo-

rie inneholder ikke boken. Det første bindet av denne Quisling-biografien vil derfor neppe bli særlig omstridt, neppe heller forfatterens underliggende påstand om at Quislings politiske virksomhet ikke var bygget på ren ondskap, men på hans politiske ideer og idealisme.

Quisling og Hitler

På grunnlag av det forfatteren ved lanseringen av første bind mandag signaliserte om innholdet av annet bind som vil foreligge om et år, vil hans vurderinger av Quislings rolle i den annen verdenskrig derimot sikkert komme til å reise heftig debatt. Dahl tar ikke bort stemplet av Quisling som landsforræder. Han vil tvert imot forsterke det ved å hevde at Quisling ga Hitler den avgjørende impuls under sitt besøk i Berlin i desember 1939 til å angripe Danmark og Norge, en påstand som neppe etablerte norske historikere ulla videre vil gå god for.

Noen rehabilitering av Quisling gir heller ikke det første bindet av Dahls biografi. Men det tegner

et mer nyansert bilde av mennesket og politikeren Vidkun Quisling enn det som til nå har vært allment akseptert. Med støtte i nytt kildemateriale avliver Dahl beskyldninger som ble rettet mot ham av hans politiske motstandere — om valutavindler, smugling av antikviteter, at det såkalte «pepperoverfallet» var arrangert og at norske sosialister sto i ledtog med Moskva. Dahl støtter også opp om tidligere dokumenterte fakta, som f. eks. at Quisling ikke hadde ansvar for å sende tropper til Grenland i forbindelse med Menstad-konflikten i 1931.

Virkelighetsfjern einstøing

Dahl gir Quisling anerkjennelse som leder av forsvarsdepartementet i Bondeparti-regjeringene Kolstad/Hundseid, men utdyper bildet av ham som en noe klosset og virkelighetsfjern politiker som opptrådte mer som en einstøing enn som et solidarisk medlem av et regjeringsfellesskap. Dette

gjelder ikke minst hans store feilder med Arbeiderpartiet i Stortinget, der han stilte seg åpent frem for hogg fra de mer trenede parlamentarikere blant motstanderne og ga dem lett spill i sine angrep på ham. Hvor virkelighetsfjern Quisling kunne være, kommer klart frem i skildringen av hans angrep på sin egen statsminister Jens Hundseid. Quisling la i fullt alvor frem forslag i regjeringen om at statsministeren måtte gå av!

Hvordan en slik mann kunne komme sentralt inn i norsk politikk som medlem av regjeringen, vil nok for mange være en gåte. Boken gir oss bakgrunnen for dette. Quisling la grunnlaget for sin politiske virksomhet med en stort oppslått artikkel i «Tidens Tegn» — «Politiske tanker ved Fridtjof Nansens død» — der den tidligere nære medarbeider av nasjonalhelten Nansen la frem sitt politiske program. Hans nasjonalistiske program slo an i visse kretser innen næringslivet og hos enkelte politikere, blant annet i Bondepartiet. Dermed ble artikkelen den

direkte foranledning til at Peder Kolstad valgte ham som forsvarsminister. I den egenskap ble han et kjent og meget omstridt navn i norsk politikk.

Raseideologi og førerprinsipp

Boken gir ellers et interessant bilde av partiet Nasjonal Samling og de indre spenningsene i partiet som til slutt førte til at det ble brudd i topplødselen i 1937. Vi får også et klart bilde av et parti som helt fra det ble stiftet på selveste nasjonaldagen i 1933, bygget sitt program på førerprinsippet og en rendyrket raseideologi, og som etter hvert kom til å utvikle seg til et aggressivt anti-semitisk parti. Selv om ikke boken kan betegnes som oppsiktsvekkende, er den interessant og spennende lesning.

Quisling er en person og et tema som alltid vil vekke interesse, og boken om hvordan «en fører blir til» vil ikke svekke denne interessen.